

altijd nabijzijnde dood, de délicieuse siddering van het gevaar die aan alle levensgenot, aan liefde en vriendschap, een terzelfdertijd somberen en verrukkenden gloed gaf, althans bij de bestbewerktuigden die er waren. En in het burgerlijk leven was het de onzekerheid, die de herinnering aan de Revolutie was temidden van de huidige te stralende glorie. Er voer door dezen ganschen tijd een koortsachtige, onrustige, kortstondige maar hevige gloed van liefde en geestdrift, die haar middelpunt en hoogtepunt vond in de vereering des Keizers. De levensstemming van het keizerrijk had, in de krachtigsten die er waren, gemeenschap met de levensstemming van de Renaissance en van de Hellenen. En zulk een levensstemming kon hare heerlijkste intensiteit slechts bereiken in de Zuidelijke landen, in de zon en het alles doordringende licht van Italië, die zelve een verheerlijking van het Heden waren, een stralende roep om van het leven te nemen wat het in overvloed aanbood. En dit heeft Stendhal altijd onbewust geweten. Alle factoren werkten voor dezen ééne mensch samen, want het was in Italië, dat deze onvergetelijkste der stemmingen voor de eerste maal zijn beklemde en argwanende ziel overstroomde.

Ten slotte dus is deze eenheid van tegenstrijdigheden in Stendhal verklaarbaar. Zij wordt verklaarbaar door een enkel woord, al blijft dit woord zelve in laatste instantie een raadsel: het is de levenskracht. Uit de levenskracht kwam de illusie voort, die haar gouden mantel wierp over de schoone oogenblikken van Stendhals leven. Ervoor, vóór deze oogenblikken, kon hij berekenen, zijn voornemens vaststellen met het vernuft van een wiskunstenaar: op het oogenblik van de daad, van het leven, overweldigde dit leven hem en nam hem op in zijn dronkenschap. En daarna kon hij weder tot bezinning komen, hij kon het oogenblik daarna ontleden en alle ontoereikendheden ervan vaststellen en dit alles hullen in één grooten vergevenden glimlach: het lette niet meer! Het geluk was gesmaakt, de bloem van het oogenblik was

geplukt. En deze door het Napoléontische leven gestaalde levenskracht bleef tot het einde zijns levens toereiken, om hem altijd weer opnieuw aan de illusie van het leven te onderwerpen. Stendhal is de mensch die altijd weer door het leven, door zijn eigen rijke levensbloed, op de schoonste wijze — bedrogen werd.

Doch geen zijner romans speelt in het tijdvak, dat hij boven alle andere liefhad. Zij alle handelen in den tijd, toen een groote verdoffing over het uitgeputte Frankrijk gekomen was. Dat het desniettemin Stendhal was, die deze stemming van het Napoléontisch tijdvak vereeuwigd heeft, het laat zich snel verklaren. Hij heeft nl. dit tijdvak beschreven als de man die hij in zijn hart gebleven is, op de wijze van den officier van het groote leger. Reeds Sainte-Beuve, die hem overigens miskende, heeft hem eigenaardiger wijze „un housard romantique” genoemd. Inderdaad: de ironie waarmee hij deze wereld heeft aangevallen, heeft het gebaar, de snelheid en de koelbloedigheid van een Napoléontische charge. Heel deze krioelende wereld van intriganten en lage harde zielen, onmenselijke trotsche en stompe burgers, misdadige priesters, geridderde schurken en angstige aristocraten, heel dit leger dat zich opmaakte om met hun doffe massa de nieuwe idealen en het vrijere leven weder te overstelpen en te vernietigen, heeft zijn ironie onder den voet getreden en voor ons bewustzijn vernietigd. De houw van een enkel woord opent voor onze blikken het interieur van een walgelijke ziel. Een enkele schijnbaar nonchalante uitval vernietigt een gansche groep. Dat zij strijdvaardig waren, dat zij in dingen geloofden waar Stendhal aan twijfelde of die hij ontkende, dat zij zelfs met list of geweld den weg naar hun doel baanden, dit alles had Stendhal hun kunnen vergeven. Hij wist te zeer in zich zelve te zien, en hij is ook voor zijn eigen schoonste helden te meedoogenloos, om hen daarom absoluut te verwerpen. Maar dat zij geen